

Република Србија
ФАКУЛТЕТ ПЕДАГОШКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Број: 01-4165/1-2
02.09.2022.
Јагодина

На основу члана 11. став 3. Правилника о пријави и одбрани завршног рада на мастер академским студијама (број: 01-5812/1, од 24.12.2019.), а у складу са одлуком Наставно-научног већа Факултета, број: 01-5115/1, од 14.11.2019. године, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу обавештава јавност

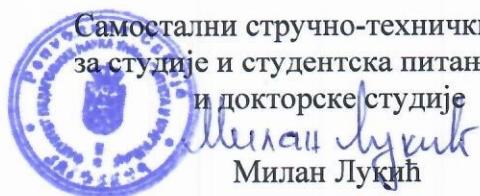
I. Ставља се на увид јавности завршни рад на мастер академским студијама, под називом *Значај, учесност и могућности примене методе демонстрације на часовима Природе и друштва*, кандидата Јоване Михајловић и *Извештај комисије за оцену и одбрану наведеног рада* број 01-4165/1 од 02.09.2022. године.

II. Извештај Комисије ставља се на увид јавности објављивањем на сајту Факултета. Завршни рад на мастер академским студијама и извештај комисије стављају се на увид јавности у библиотеки Факултета.

III. Рок објављивања: 8 дана.

IV. Примедбе и предлози на урађени завршни рад на мастер академским студијама и извештај комисије достављају се у предвиђеном року преко пословног секретара.

Достављено администратору и библиотеки, и истакнуто на огласној табли 02.09.2022. године.

**ФАКУЛТЕТ ПЕДАГОШКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ,
ЈАГОДИНА**

Србија
ФАКУЛТЕТ ПЕДАГОШКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ЈАГОДИНА

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПЕДАГОШКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ, ЈАГОДИНА**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, бр. 01-... донетој на седници одржаној 11. новембра 2021. године, образована је Комисија за оцену и одбрану завршног рада на мастер академским студијама, под називом *Значај, учесталост и могућности примене методе демонстрације на часовима Природе и друштва*, кандидата Јоване Михајловић, I - 27/2019-МС, у саставу:

Председник:

Проф. др Душан Ристановић, ванредни професор Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област Дидактика са методиком,

Чланови:

- Проф. др Оливера Џекић- Јовановић, ванредни професор Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, за ужу научну област Методика наставе природе и друштва,
- Проф. др Ирена Голубовић-Илић, ванредни професор Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област Методика наставе природе и друштва, ментор.

На основу процене мастер рада Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

Мастер рад под називом *Значај, учесталост и могућности примене методе демонстрације на часовима Природе и друштва* написан је у обиму од 93 странице.

Након насловне странице, сажетка и садржаја рада (2 странице), следи текст мастер рада, који је систематизован у следећа поглавља:

- Увод (1 страница)
- Наставне методе (4 странице)
- Метода демонстрације у настави Света око нас/ Природе и друштва (24 странице)
- Наставна средства у настави Света око нас/ Природе и друштва (34 странице)
- Методолошки оквир рада (3 странице)
- Резултати истраживања и интерпретација (16 страница)
- Закључна разматрања (1 страница) и
- Литература (3 странице) и
- Прилог (1 страница).

У оквиру увода кандидаткиња напомиње да су деца узраста 7-11 година, односно од првог до четвртог разреда основне школе, по начину размишљања на ступњу конкретних операција. У том узрасту могу стварати појмове, увиђати односе и решавати проблеме само кад раде са познатим предметима или кад их могу конкретно видети, осетити, доживети. Из тог разлога је показивање предмета изузетно значајно. Посматрањем различитих наставних средстава, појава и процеса у природи, ученици стичу представе које су им потребне, активирају мисаоне операције и апстрактним мишљењем долазе до појмова, судова и закључака, па је једна од најпогоднијих и најприлагодљивијих метода за остваривање наведеног метода демонстрације (показивања). Примена методе демонстрације у настави, поготово Света око нас/Природе и друштва, побољшава саму наставу - чини је интересантнијом, динамичнијом, ефикаснијом, а буди радозналост, мотивацију и жељу ученика за стицањем нових знања и успехом у школи. С обзиром на значај методе демонстрације, кандидаткиња наглашава о чему ће бити речи у мастер раду и укратко објашњава структуру рада.

У оквиру поглавља **Наставне методе** кандидаткиња полази одизвornog значења речи *метода*, да би навођењем појмовних одређења синтагме *наставне методе* различитих аутора истакла да јединственог одређења тог појма нема, али да је већина аутора сагласна да је у његовој суштини заједнички рад наставника и ученика. Неусклађеност и разлике међу ауторима постоје и када је реч о класификацији наставних метода, али је битно да учитељ настоји да за сваку методичку ситуацију изабере и примени оне методе које ће дати најбоље резултате, односно да направи такву комбинацију метода које ће се међусобно допуњавати и довести ученика до јасних и потребних сазнања и искустава које су предуслов квалитетног знања.

Наредно поглавље **Метода демонстрације у настави Света око нас/Природе и друштва** кандидаткоња започиње образложењем потребе за разноврсном и широком применом методе демонстрације у настави Природе и друштва. У дидактичком смислу, демонстрација је показивање свега онога што ученици могу перцептивно доживети (спознати), тако да, на темељу посматрања (перцепције), ученици усвајају чињенице или информације о објективној стварности. Требало би да се примењује на свим часовима, комбинује са другим методама, како у учioniци, тако и ван ње, у различitim наставним објектима и приликом посета, излета и екскурзија, при чему би наставник требало да води рачуна о адекватном избору предмета или појава које ће бити предмет посматрања, да зна *шта, зашто, када и како* ће показивати. Суштина методе демонстрације је планско, руковођено проматрање предмета, појава, процеса, окружења на основу кога ученици обликују конкретне и јасне појмове, судове и законитости о природи и друштву. Циљ посматрања није гледање, већ уочавање, па би у демонстрирању и посматрању требало ангажовати што више чула (слуша, додира, укуса, мириза), не само само чуло вида.

Навођењем конкретних примера кандидаткиња истиче разлику између *директног* и *индиректног* показивања, наглашава да на часу не треба показивати велики број предмета, јер посматрање није само себи циљ. Боље је показати мање предмета, јер тако остаје више времена за упоређивање, повезивање, систематизацију наставних садржаја, односно за мисаоно ангажовање ученика. Такође, наводи *методичка правила и захтеве* које би учитељи требало да поштују и да их се придржавају како би метода демонстрације била успешно примењена на часовима, а ученици што успешније научили градиво.

Демонстрирање у настави би требало да буде организовано и руковођено, да наставник испланира и припреми предмет посматрања (наставно средство) и излагање које ће „пратити“ посматрање; да осмисли *када* (у ком тренутку и у ком делу часа) и *на који начин* ће показати предмет; да ученике адекватно припреми за посматрање и анализу посматраног, да прецизно, јасно и конкретно постави истраживачки задатак пре показивања; да темпо показивања буде усклађен са узрастом и могућностима ученика и друго.

Када је реч о *предностима и значају* методе демонстрације у настави кандидаткиња полази од чињенице да су знања стечена чулима трајнија него када се стичу вербалним путем. Истиче да се метода демонстрације може применити у свим етапама наставног процеса, јер је ученик у прилици да самостално посматра, анализира и открива узрочно-последичне везе и односе; настава је занимљива, динамична, ученици боље мотивисани, активнији, расположени за рад и пажљивији током часова. Посматрањем ученици развијају мисаоне и говорне способности (описивање, објашњавање), елоквенцију, богате речник, оспособљавају се да вербално исказују оно што виде (чују, осећају и сл.). Истовремено развијају способност закључивања и логичко, критичко, стваралачко мишљење. У млађим разредима учитељ „води“ посматрање и у почетку је довољно да ученици само описују оно што посматрају. Са узрастом способности посматрања се развијају, ученици уочавају више појединости, а вођена посматрања поступно прелазе у самостална, слободна, како би на крају прерасла у истраживачка посматрања. Осим што повећава мотивацију, метода демонстрације подстиче радозналост ученика, помаже им да на што једноставнији и лакши начин уче и повезују ново градиво са претходним. С друге стране, приликом коришћења методе демонстрације у настави потребно је водити рачуна да показивање у настави не буде циљ, већ средство за интелектуално ангажовање ученика, тако да више средстава не значи бољи, успешнији час или квалитетнија знања ученика. Међу *најчешће грешке* које учитељи праве пре саме демонстрације предмета је што често не објасне ученицима шта ће посматрати, због чега, на који начин, на шта посебно да обрате пажњу (не истичу циљ посматрања и не постављају истраживачке задатке). Такође се дешава да многи ученици не виде предмет који учитељи показују, немају прилику да предмет осете другим чулима, учитељи показују предмет као целину, не обраћајући пажњу на детаље и не објашњавајући их, и након посматрања не врше анализу онога што су показивали што није у складу са методичким правилима и захтевима успешног демонстрирања.

У поглављу *Делови часа СОН/ПиД* у којима може бити заступљена метода демонстрације кандидаткиња напомиње да одлука када ће примењивати методу демонстрације и на који начин припада учитељу у зависности од наставне јединице и њеног садржаја, узраста ученика, њихових предзнања и искуства, али да се метода демонстрације може примењивати у свим деловима часа. То потврђује примерима примене методе демонстрације за сва четири разреда у различитим деловима часа обраде и понављања градива са циљем утврђивања.

С обзиром да се метода демонстрације може примењивати и на свим типовима/врстама часова, кандидаткиња на сличан начин представља примере демонстрације различитих наставних средстава (слика, карата, песама, цртаних филмова, инсерата из емисија, огледа и др.) водећи рачуна да детаљно објасни у ком делу часа, са којим циљем и на који начин их учитељи могу употребити.

У оквиру поглавља **Наставна средства у настави Света око нас/Природе и друштва** кандидаткиња полази од питања *Шта учитељи могу да демонстрирају на*

часовима СОН/ПиД ?, па узимајући у обзир класификацију наставних средстава на визуелна, аудитивна и аудио-визуелна, најпре наводи примере демонстрирања природних визуелних средстава, затим слика и апликација, модела, различитих врста карата, схема, табела, графика; аудитивних средстава (наглашавајући могућности међупредметног повезивања садржаја), огледа, и на самом крају аудио-визуелних средстава (реклама, спотова, инсерата из цртаних, игралих и документарних филмова, дечијих емисија и др.). Поглавље завршава истицањем могућности и значаја примене Power Point презентација које у настави Света око нас/Природе и друштва могу бити визуелно, али и аудио-визуелно средство, јер постоје и оне презентације које, сем фотографија, илустрација, слика, цртежа, табела, графика и сл., садрже и аудио компоненте.

Имајући у виду да адекватна примена методе демонстрације доводи до промена у квалитету наставе, бољег учења и трајнијих знања ученика, кандидаткиња у оквиру поглавља **Методолошки оквир рада** најпре истиче *проблем истраживања одређен питањем - да ли учитељи у довољној мери и на адекватан начин користе методу демонстрације на часовима Света око нас/Природе и друштва*. У складу са тим *предмет истраживања* била је примена методе демонстрације у настави Света око нас/Природе и друштва са аспекта квалитета и учесталости примене. Квалитет демонстрације подразумевао је и обухватао начин демонстрирања, уважавање методичких правила успешног показивања, дужину (трајање) показивања и избор средстава која учитељи показују ученицима, па је на основу дефинисаног предмета, *циљ истраживања* био утврдити на који начин и колико често учитељи на часовима Света око нас/Природе и друштва користе методу демонстрације - која наставна средства користе, на који начин, колико траје показивање и да ли се придржавају основних методичких правила успешног показивања. Задаци истраживања произашли из овако постављеног циља били су следећи:

- 1) испитати учесталост коришћења методе демонстрације у настави СОН/ПиД;
- 2) утврдити у ком делу часа је најзаступљенија метода демонстрације;
- 3) утврдити тип/врсту часа на коме је метода демонстрације најзаступљенија;
- 4) испитати коју врсту наставних средстава учитељи најчешће планирају, припремају и демонстрирају на часу Света око нас/Природе и друштва;
- 5) утврдити начин коришћења и показивања наставних средстава.

У основи истраживања била је *општа хипотеза* да учитељи често и на адекватан начин користе методу демонстрације на часовима Света око нас/Природе и друштва. У односу на постављени циљ, задатке истраживања и општу хипотезу, утврђене су и *посебне хипотезе*. Истраживање је спроведено током марта и априла 2022. године у основној школи „Вук Карадић“ у Пожаревцу применом дескriптивне научно-истраживачке методе, технике посматрања и технике анализе садржаја. Кандидаткиња је користећи *Евиденциону листу за евалуацију примене методе демонстрације у настави Света око нас/Природе и друштва* систематски посматрала 56 часова Света око нас/ Природе и друштва које су у том периоду реализовали учитељи ове школе.

Резултате истраживања и интерпретацију кандидаткиња је представила у последњем делу рада на тај начин што их је, према утврђеним задацима истраживања, систематизовала у пет засебних поглавља: 1) Учесталост коришћења методе демонстрације у настави СОН/ПиД, 2) Део часа у коме је најзаступљенија метода демонстрације, 3) Тип

часа на коме је најзаступљенија метода демонстрације, 4) Наставна средства која учитељи најчешће планирају, припремају и демонстрирају на часу СОН/ПиД и 5) Начин коришћења и показивања наставних средстава.

Када је у питању учесталост примене методе демонстрације учитељи су је користили на сваком од посматраних часова и показивали одређена наставна средства за која су сматрали да одговарају садржајима наставне јединице коју су обрађивали, утврђивали или систематизовали. Поред уџбеника које су користили на скоро свим часовима, учитељи су показивали и друга средства, али је било простора да чешће користе Power Point презентације које би повећале интересовање и мотивацију ученика и уштеделе време утрошено на писање текста на табли. Такође, приликом обраде поједињих садржаја постојала је могућност да се часови организују ван учионице, јер би ученици посматрањем природних наставних средстава на интересантнији, очигледнији и ефикаснији начин стекли потребна знања. Било је часови на којима су учитељи могли да демонстрирају више огледа, али и да ангажују ученике да самостално (у паровима или групама) изводе огледе. На часовима природе и друштва приликом обраде садржаја историјског карактера, сем историјских и географских карата, учитељи су могли да покажу видео снимке, инсертне из историјских и играно-документарних филмова и др.

Имајући у виду да ученици, посебно првог и другог разреда, без очигледности већину садржаја не могу да схвате и усвоје са разумевањем, кандидаткиња је детаљном анализом делова посматраних часова дошла до података да, без обзира на разред у коме реализују наставу, а самим тим и на узраст ученика, методу демонстрације учитељи највише користе током главног дела часа. Иако је методички неоправдано и неутемељено, показивање се ретко примењује за мотивисање ученика на почетку и глобално проверавање на крају часа, тако да је примена методе демонстрације у уводном и завршном делу часа занемарена, повремена и спорадична.

Када је реч о типу /врсти часови на којима је заступљена метода демонстрације, од 56 часови учитељи су демонстрацију користили на 39 часови обраде, 9 часови утврђивања и 4 систематизације градива. На часовима обраде учитељи су понављање логичких целина реализовали искључиво дијалошком методом иако би ефекат тог сегмента главног дела часа био много већи, а понављање занимљивије и продуктивније да је дијалошка метода комбинована са методом демонстрације. Слично томе, да су учитељи демонстрирали и користили различита наставна средства, и часови утврђивања, систематизације и проверавања знања били би динамичнији, ефикаснији и интересантнији.

Подаци добијени анализом оперативних планова учитеља чији су часови посматрани показују да су поред уџбеника учитељи на часовима Света око нас/Природе и друштва користили и додатна наставна средства која у плановима нису навели. Из разлога што се међусобно разликују по степену образовања, професионалним, комуникативним, организаторским и др. компетенцијама, нивоу аспирације и мотивације, посматрањем часови дошло се до података да приликом демонстрације средстава учитељи углавном поштују методичка правила успешног показивања, али праве и методичке грешке које би требало да исправе.

У поглављу **Закључна разматрања**, узимајући у обзир посебне хипотезе које су током истраживања провераване - да учитељи не користе методу демонстрације тако често колико би могли, да је најчешће користе у главном делу часа и на часовима обраде новог градива и да су у питању углавном користе визуелна наставна средства, кандидаткиња рад

завршава општим закључком да учитељи на часовима Света око нас/Природе и друштва методу демонстрације користе не тако често и не на начин на који би требало - не поштују сва методичка правила о показивању наставних средстава и не користе средства која могу и требало би да користе.

Закључак и предлог

Пошто се сваким даном наука и технологија усавршавају, напредују и развијају, и учитељи би требало да побољшавају наставу и да користе методе и средства која омогућавају ученицима да на најлакши и најинтересантнији начин усвајају градиво које ће им дуже остати у сећању. Будући учитељи, али и учитељи који већ раде, требало би да „иду у корак са временом“ - да се усавршавају, развијају своје компетенције (које се, између остalog, односе и на коришћење савремених наставних средстава) и да, кад год је то оправдано и могуће, користе на часовима методу демонстрације поштујући методичка правила. Имајући у виду да је кандидаткиња у свом раду истакла значај методе демонстрације, указала и навела примере примене различитих наставних средстава на часовима Света око нас/Природе и друштва и доказала да адекватна примена методе демонстрације и избор одговарајућег наставног средства омогућава опажање, трагање, уочавање проблема, као и различите интелектуалне операције, пре свега, функционално мишљење, овај мастер рад представља оригиналан и значајан допринос даљем развоју васпитно-образовног рада са ученицима млађих разреда основне школе, наставног процеса уопште, а посебно теорије и праксе предмета Природа и друштво.

Комисија, у складу са наведеним, предлаже Наставно-научном већу да усвоји поднети извештај и одобри јавну одбрану завршног мастер рада на тему *Значај, учесталост и могућности примене методе демонстрације на часовима Природе и друштва*, кандидата **Јоване Михајловић**, I-27/2019-МС.

Комисија:

Проф. др Душан Ристановић, ванредни професор
Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу,
Јагодина, за ужу научну област *Дидактика са методиком*, председник

Проф. др Оливера Џекић- Јовановић, ванредни професор
Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу,
Јагодина, за ужу научну област
Методика наставе природе и друштва, члан

Проф. др Ирена Голубовић-Илић, ванредни професор
Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу,
Јагодина, за ужу научну област
Методика наставе природе и друштва, ментор